

חומש

הרב מאיר גולדמינץ

מלְחָמָה וְיֵהי לֹה הַגְּלָעַד וְהַכְּשָׁן. וְיֵהי לְבָנֵי מְנַשֶּׁה הַנוֹתְרִים לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנֵי אַבְיֶעָזָר וּלְבָנֵי חֶלֶק וּלְבָנֵי אֲשֶׁר־אֵל וּלְבָנֵי שֹׁכֵם וּלְבָנֵי חֶפְרָה וּלְבָנֵי שְׁמִידָע אֵלֶּה בְנֵי מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף הַזְּכָרִים לְמִשְׁפַּחְתָּם. וְלְצִלְפַּחַד בֶּן חֶפְרָה בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם בָּנוֹת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מִחֵלָה וְנָעָה חֵלָה מִלֶּכָּה וְתַרְצָה. וְתַקְרְבָנָה לְפָנָי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים לֵאמֹר ה' צִוָּה אֶת מֹשֶׁה לְתֹת לָנוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֵל פִּי ה' נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אַבְיָהֶן. וַיִּפְּלוּ חֲבָלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאַרְץ הַגְּלָעַד וְהַכְּשָׁן אֲשֶׁר מַעְבַּר לְיַרְדֵּן. כִּי בָנוֹת מְנַשֶּׁה נַחֲלוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי וְאָרְץ הַגְּלָעַד הִיְתָה לְבָנֵי מְנַשֶּׁה הַנוֹתְרִים”.

נחלתן זו של בנות צלפחד היתה בצפון השומרון, בתוך נחלתו של שבט מנשה, ושמות האישים אשר מופיעים בפסוקים, קיימים עד היום בשמות הכפרים והמקומות במקום -

מצפון לאלון מורה קיים עמק תרצה, ובלבו העיר תרצה, ששמה כבירת ממלכת ישראל בימי בעשא, אלה, זמרי, וחציה הראשון של מלכות עמרי. יופיה המרהיב של העיר ומתיקות פירותיה, הביאו את שלמה המלך לדמות אליה את שבחה של כנסת ישראל - "נאווה את רעייתי כתרצה”.

מערבית לחומש קיים הכפר 'בזאריה', המשמר את שמו של אביעזר,

ובסמוך נמצא 'עמק חפר' על שם אביו של צלפחד.

בממצאים הארכיאולוגיים המכונים 'חרסי שומרון' מופיעים אף שמות נוספים.

כך גם שם הכפר 'פונדקומיה', שמש כעיר מחוז לכפרי צאצאיהן של חמש הנשים

בין שכם לדותן, בדרך בה הלך יוסף לחפש את אחיו, בין שבי שומרון לסבסטיה (העיר שומרון העתיקה), לבין שאנור, בראש הר נישא, המשקיף על כל סביבותיו - שכן הישוב חומש.

הישוב חומש נקרא על שם הכפר הסמוך 'פונדקומיה', שהוא כפר מזמן בית שני, אשר משמעותו שמו ביוונית הוא "החמש" (פנטה ביוונית תרגומו חמש, כמו 'הפנטגון' שקרוי כך משום שמדובר במבנה בעל חמש צלעות).

מי היו חמש אלו?

על פי הממצאים הארכיאולוגיים שנמצאו בכמה מקומות בסביבה (חרסי שומרון), ועל פי המיקום ההיסטורי והגאוגרפי, מדובר בחמש בנות צלפחד!

בחומש במדבר מספרת התורה על בנות צלפחד, שבאו אל משה בבקשה לירש חלק בארץ ישראל - "וְתַקְרְבָנָה בָנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן חֶפְרָה בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מִחֵלָה וְחֵלָה וּמִלֶּכָּה וְתַרְצָה. וַתַּעֲמִדְנָה לְפָנָי מִשָּׁה... פִּתַּח אֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר. אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר... לָמָּה יִגְרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן בְּנֵה לָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוּ”.

משה רבנו קבל את טענתן, וכך אמר לו ה' יתברך: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. בְּנֹת צִלְפַּחַד דִּבְרַת נְתָן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶם וְהִעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן”.

פסק הדין זה של ריבוננו של עולם בוצע בספר יהושע פרק יז:

"וַיְהִי הַגּוֹרֵל לְמִשֶּׁה מְנַשֶּׁה כִּי הוּא בְּכוֹר יוֹסֵף לְמְכִיר בְּכוֹר מְנַשֶּׁה אָבִי הַגְּלָעַד כִּי הוּא הָיָה אִישׁ

פרטי, חצר וגינה, כל מי שחלם על מגורים באווירה משפחתית בקהילה מחבתת, יכל להקים את ביתו בחומש, כמו בישובים רבים נוספים. הגיעו לגור בחומש משפחות מגוונות, ספרדים ואשכנזים, ישראלים ועולים חדשים, צעירים ומבוגרים, אשר הקימו קהילה לתפארת, וקוממו את ההיאחזות היהודית בנחלת בנות צלפחד, לאחר אלפי שנות חורבן.

כמו רבים מישובי יש"ע, תושבי הישוב קיימו יחסי שכנות תקינים עם הערבים. ההתיישבות היהודית הביאה ברכה מרובה גם לבני ישמעאל. היא ספקה תעסוקה ופרנסה לתושבי הכפרים הסמוכים, ואף קיימו יחסי מסחר משגשגים. הכפרים בסביבה הלכו והתחברו למים ולחשמל, הם למדו להשתמש בטרקטורים לחרישה אשר החליפו את החמור והמחרשה, והיה נראה שברכת זרעו של יעקב אבינו משפיעה לטובה על כל סביבתה.

אך כל זה נגדע באבו כשהחלה האינתיפאדה ה'ראשונה', והערבים החלו לחסום את הדרכים בצמיגים בוערים ולזרוק אבנים, בזולים ובקבוקי תבערה. כמו שאר ישובי יש"ע, נדרשו אנשי חומש להתמודד עם התפרעות הערבים.

כשהגיעו הסכמי 'אוסלו' לעולם, והקמת ה'רשות הפלשטינית', ההידרדרות הבטחונית בכל ארץ ישראל היתה נוראית. ואת המכה הקשה לתקופה זו נתנה ממשלת נתניהו בחתימתה על הסכמי וואי'. כל אזור צפון השומרון נמסר לשליטה פלשטינית, למעט הישובים ודרכי הגישה אליהם.

כשהחלה האינתיפאדה השנייה, בה השתמשו הערבים בנשק מממשלת רבין סיפקה להם, וצרוורת ירי נורו בדרכים כמעשה של יום יום, החיים הפכו לקשה מנשוא. מדי יום פיגועים בדרכים, מדי יום ירי על יהודים, כל יום מישוהו אחר נפגע. והמתנחלים נדרשו לתעצומות נפש חזקות במיוחד, כדי להמשיך את מצוות ירושת ארץ ישראל ביש"ע.

המפורסמות, בנות צלפחד, והוא מוסר לנו דרישת שלום מהעבר המפואר של עם ישראל.

כאמור, מאז ימי יהושע בן נון גרו באזור חומש - נחלת שבט מנשה - צאצאיהם של בנות צלפחד. כך לאורך תקופת השופטים, תקופת בית ראשון, תקופת פירוד הממלכה, עד לגלות ממלכת ישראל בימי הושע בן אלה.

סנחריב הביא לכאן במקומם את הכותים, שברבות הימים נקראו 'שומרונים', על שם מקום מגוריהם בארץ ישראל.

ואכן, הכפר פונדקומיה מופיע כבר בתוספתא (ע"פ ד' ט') ברשימת המקומות שגרים בהם כותים, ולכן הם פטורים מתרומות ומעשרות.

בתקופת בית שני, באזור השומרון גרו כותים, וכמעט לא היה בו ישוב יהודי. הד לכך אנו רואים במשניות רבות - "שלוש ארצות ל... יהודה, עבר הירדן והגליל". השומרון אינו מוזכר, והוא מבדיל בין יהודה לגליל.

גם בקינות על החורבן, אנו מוצאים קינות על חורבן ערי יהודה, קינות על חורבן עיירות הגליל, אך הקינות על חורבן עיירות השומרון נעדרות מהן [למעט הוויכוח בין שומרון ליהודה חרבנה של מי גדול יותר, כאשר הכוונה לגלות עשרת השבטים]. הטעם לכך, כי בסוף ימי בית שני לא נחרבו ערים יהודיות בשומרון, מאחר והשומרון היה מאוכלס בכותים.

רק אחרי מלחמת ששת הימים, כאשר עם ישראל חזר לשומרון, חזרה ההתיישבות היהודית לשומרון. לא היתה זו גלות בת שנות אלפיים, אלא גלות בת למעלה מאלפיים וחמש מאות שנים!

בשנת תשל"ח הוקם בפסגת ההר הישוב חומש בתור גרעין נח"ל, ובשנת תש"מ הוא אוזרח. במשך שנים רבות נחשב הישוב למקום בעל איכות חיים גבוהה. כל מי שחלם על בית

"אֲשֶׁר הִפִּיתִי בֵּית מֶאֱהָבִי" (זכריה יג, א).

אֵין מילים לתאר את הכאב שבגרוש. הלב מתכווץ מעוצמת חוסר האונים. המגרשים הם אחים, יהודים, "אֲחֵיכֶם שְׁנֵאֵיכֶם מְנִיכֶם" (ישעיהו סו ט).

תושבי חומש התפזרו במקומות שונים בארץ. חלקם ביד חנה, חלקם בשבי שומרון, וחלקם מפוזרים כיחידים. ישיבת 'הר שלום' עברה למצפה אשתמוע שבדרום הר חברון, וממשיכה שם במשימה הקדושה של בנין הארץ.

יוסף הולך לחפש את אחיו - "אֵת אָחִי אָנֹכִי מִבְּקֶשׁ". יוסף מחפש אותם בדרך בין שכם לדותן. הוא עובר ליד חומש ושא-נור, ומבקש את אחיו. מחפש את אחיו המגורשים מביתם, מבקש את לבם של אחים אשר גרשו את אחיהם מביתם. מחפש את האחווה שנפגעה. זועק בקולו: היתכן ??? יהודי מגרש יהודי ???

חורבן גוש קטיף וצפון השומרון ארע בקיץ תשס"ה. התחיל בתשעה באב, והמשיך בימים המרים שאחרי. חומש נחרבה ב"ח באב תשס"ה. כידוע, כתב הרמב"ן שמצוות כיבוש ארץ ישראל הינה "שלא נניחנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". גוש קטיף נמסר ליד זולתנו מן האומות, וצפון השומרון הפך לשממה. צה"ל שולט במקום, אך הישובים חרבים. אין שום מניעה מלחזור למקומות אלו מיידית. אין צורך במלחמת כיבוש מול עם אחר, אלא רק להחליט שחוזרים, ולבצע.

החלום לחזור לחומש החל עוד ביום הגירוש עצמו. מעין המדרש על הפרות החורשות והמשיח שנולד בתשעה באב. ביקורי יחידיים היו במקום, עד שקם מטה "חומש תחילה", ובחנוכה תשס"ז, שנה וחצי אחרי הגירוש, היתה העליה ההמונית הראשונה למקום.

מי שהשתתף בה יכל שלא לחוש את הרוח הגדולה של החזרה לחומש. אלפים צעדו ברגל משבי שומרון ומקדומים, מול הצבא שקבל פקודה למנוע את הצעדה ולבסוף אבטח אותה, ואף סיפק אוטובוסים לירידה, ומול עיניהם

במיוחד היה קשה באזור חומש וצפון השומרון. כאמור, שטחים נרחבים נמסרו לערבים על ידי ממשלת נתניהו, והם שמשו בסיס ליציאה לפיגועים ולחזרה אליהם, בטוחים ואינם חוששים מידו הכבולה של צה"ל. וכך, בחודש סיוון תשס"א, נרצחו שלושה מתושבי חומש תוך עשרה ימים: דני יהודה, בוריס קורובר ואיליה קריביץ, ה' יקום דמם.

כתוצאה מכך עזבו כמחצית מתושבי הישוב את בתיהם, והאוויריה בישוב התדככה.

כדי לחזק את חומש, לבצר את ההיאחזות במקום, ולהרים את רוח התושבים, הצטרפו ליישוב משפחות תורניות. החלוצין שהתמסר למשימה היה שלום (שולי) הר-מלך, אברך מיישיבת קדומים, שיחד עם משפחתו עברו מקדומים לחומש, וקראו לחבריהם לבוא יחד עםם.

אך קשיי הישוב לא תמו. בא' אלול תשס"ג, נרצח שולי בחזרתו מבית הוריו שבכוכב השחר. אשתו, שהיתה בחודש השביעי להריונה, נפצעה בפגיעה. הוחלט ליילד אותה, וכך נולדה ביתו שרה - ביום שבו נרצח אביה !

המכה לחומש היתה קשה. היה נראה שהכל מתפרק. התושבים הוותיקים של המקום חששו, שהגרעין הדתי שבא ירק לחזק, ילך כעת לדרכו. אך אנשי הגרעין היו חזקים ברוחם, ולא אמרו נואש. אדרבה ! לזכרו הקימו במקום ישיבה על שמו, ישיבת 'הר שלום' - חומש, וחיים חדשים, תוססים, שמחים, מלאי חיות של בני נעורים עמלי תורה עודדו את חומש. נראה היה, ששוב עולה חומש על דרך המלך.

עד ש... הגיעה תוכנית ההתנתקות הארורה. תוכנית מזוויעה, בה נחרבו ישובי גוש קטיף, וארבעה ישובים בצפון השומרון - חומש, שא-נור, גנים וכדים. תושבי חומש, שעמדו בגבורה מול זריקות האבנים, מול סכנות בדרכים, מול ירי כבבישים, ושלמו מחירים כואבים על חברים שנפלו, נעקרו כעת מביתם.

תחילה, מקיימים בחומש עצרות עם תחת הקריאה להקמת הישוב מחדש, ומשתתפים בהם אלפי אנשים יחד עם רבנים ואישי ציבור, בנוסף לאירועי סליחות, ישיבת בין הזמנים ודומיהן, אשר מגיעים אליהם בעיקר בחורי ישיבות. ב"ה לומדים בה עשרות תלמידים, ויש לה קהילה של כעשרים אברכים הגרים בשבי שומרון, וחולמים על היום בו יקמו את ביתם בחומש.

בנות צלפחד נחשבות כסמל לחיבת ארץ ישראל. הן גם 'פרצו דרך' בדיני נחלה, וה' הסכים איתן. ללא ספק, המקום המסמל היום ביותר את חיבת ארץ ישראל ופריצת הדרך קדימה, הוא בנחלתן בישוב חומש, שנקרא על שמן.

ובע"ה עוד נזכה לראות, שה' יצליח דרכם, וההתישבות היהודית בחומש ובצפון השומרון, תשוב ותפרח.

"עוד אֶבְנֶה וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל... שׁוֹבֵי בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עַרְיָךְ אֵלֶּה (דניאל 6:17)." ■

המשתאות של הערבים: "היהודים האלו מג'נונים. בונים ישוב, הורסים אותן, באים ברגל מחדש, הצבא מגיע, מנסה למנוע, בסוף מאבטח, מאפשר ללכת את כל הדרך ולהגיע עד חומש, לא מאפשר להישאר. אין הסבר מובן". התחושה היתה עוצמתית - למרות כל הקשיים, למרות כל המעכבים, למרות הכאב הנוראי לראות את ההריסות, עם ישראל עוד ישוב לחומש.

עליות המוניות נוספות היו במשך אותה שנה. המיוחדת שבהן היתה זו של חודש אב - שנתיים אחרי הגירוש. בחורי חמד מבין העולים, לא ירדו עם סיום ה'אירוע', אלא נשארו בחומש והתחילו לבנות טיפין טיפין את המקום. מאז סופו של חודש אב, התארגנה מסגרת לימודית לבחורים שרצו להשאר בחומש, הלא היא ישיבת חומש בראשות הרב אלישמע כהן שליט"א.

הישיבה קיימת במקום כבר ארבע עשרה שנים ברציפות. היא עברה אינספור התנכלויות ויכלה להם. ישיבת חומש, יחד עם מטה 'חומש

הורם הנזר והוסרה העטרה

אגודת קדושת ציון משתתפת ביגון עמוק באבלו הכבד של מורנו הגאון הצדיק רבי מנחם מנדל טוביאם שליט"א, אב"ד ורב דרני שמואל בני ברק ומרבני אגודתנו הקדושה, אוהבה של ארץ ישראל בכל נימי נפשו. עם פטירת אחיו, גזע תרשימים, דיינא דנחית לעומקא דדינא

הגאון הצדיק רבי טוביה אריה טוביאם זצוק"ל

ראש כולל אמיניא זקן דייני ויז'ניץ. אשר יגע כל ימיו להעמיד חומות ההלכה ומשפט התורה על תילין ללא חת וקיים בנפשו הציוני "לא תגורו מפני איש". בן הגה"צ רבי שמואל זצוק"ל, גאב"ד פיאטרא ניאמין ברומניה

תנחומינו העמוקים שלוחים בזה קמי מורנו הגרמ"מ שליט"א. בברכה נאמנה שיוכה עם כל אחינו בית ישראל להתנחם בנחמת ציון, ולא יוסיף לראבה עוד. אך טוב וחסד ירדפוהו כל ימי חייו, מתוך המשך מעשיו הגדולים להפצת התורה בארצנו הקדושה. והרמת קרן ישראל, תורתו וארצו. עד ביאת גוא"צ במהרה בימינו אמן

מערכת "קדושת ציון"